

КЛИРИНГ, ТӨЛБӨР ТООЦООНЫ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг үндэслэл

1.1 Энэ журам (цаашид “Журам” гэх)-ын зорилго нь “Хөдөө аж ахуйн бирж” ХХК /цаашид “Бирж” гэх/-ийн төлбөр тооцоо, клирингийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчмыг тодорхойлж, биржийн гэрээний клиринг, төлбөр тооцоог гүйцэтгэхтэй холбоотой харилцааг зохицуулахад оршино.

1.2 Энэхүү харилцааг Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн биржийн тухай хууль, Иргэний хууль, Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Төлбөр тооцоог үндэсний мөнгөн тэмдэгтээр гүйцэтгэх тухай хууль, Банкны тухай хууль, Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль, Биржийн үйл ажиллагааны ерөнхий журам болон тэдгээрт нийцүүлэн гаргасан бусад дүрэм, журам, эрх зүйн баримт бичгийн хүрээнд зохицуулна.

1.3 Журмаар нарийвчлан зохицуулаагүй харилцааг хүчин төгөлдөр мөрдөж буй хууль тогтоомж бусад актад зааснаар зохицуулна.

1.4 Энэхүү журамд заасан чиг үүргийг биржийн клиринг, төлбөр тооцоо хариуцсан хэлтэс гүйцэтгэх бөгөөд төлбөр тооцоо, клирингийн үйл ажиллагаанд төлбөрийг түргэн шуурхай, алдаагүй гүйцэтгэх, эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоотой байх, цахим системд тулгуурласан байх зарчмуудыг мөрдөж ажиллана.

1.5 Энэхүү журмын хавсралт нь журмын салшгүй хэсэг болно.

Хоёр. Клиринг, төлбөр тооцоонд оролцогч

2.1 Биржийн төлбөр тооцоонд дараах этгээд оролцоно. Үүнд:

2.1.1 Биржийн арилжаанд оролцогч байнгын болон байнгын бус гишүүн;

2.1.2 Харилцагч;

2.1.3 Төлбөр гүйцэтгэгч банк.

2.2 Биржийн арилжаанд оролцогч нь энэхүү журмын 1.2-т заасан холбогдох хууль тогтоомж, энэ журам болон биржтэй байгуулсан гэрээний эрх үүргээ мөрдөж ажиллана.

2.3 Биржийн арилжаанд оролцогч нь гишүүнчлэлийн гэрээгээр клирингийн эрхийг авснаар “Клирингийн гишүүн” болно.

2.4 Харилцагч гэж биржийн байнгын гишүүн оролцогчтой зуучлалын гэрээ байгуулсан этгээдийг хэлнэ.

2.5 Төлбөр гүйцэтгэгч банк (цаашид “Банк” гэх) гэж Монгол банкнаас тогтоосон зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүдийн биелэлтийг хангасан, үйл ажиллагаа нь тогтвортой явагдаж буй биржтэй хамтран ажиллах тусгай нөхцөл бүхий гэрээ байгуулсан арилжааны банкиг хэлнэ.

2.6 Банк нь биржийн арилжааны дараах төлбөр тооцоог хийж гүйцэтгэх, тэдгээрийн эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой “Клирингийн данс¹” болон “Төлбөр тооцооны данс”-ыг нээж, гүйлгээг найдвартай, түргэн шуурхай гүйцэтгэх үндсэн чиг үүргийн дагуу ажиллана.

Гурав. Клирингийн үйл ажиллагаа

3.1 Бирж нь төлбөр тооцооны эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх, арилжааны дараах төлбөр тооцоог худалдах, худалдан авах гэрээ (цаашид “Гэрээ” гэх)-ийн дагуу хийж гүйцэтгэх зэрэг клирингийн үйл ажиллагааг зохион байгуулна.

3.2 Биржийн арилжааны зах зээлд оролцогч нь гэрээтэй холбоотой төлбөр тооцоог клирингийн эрхтэй байнгын гишүүнээр гүйцэтгүүлж болно.

3.3 Биржийн гэрээний хэлцлийн бүртгэл, төлбөр тооцоо, дэнчин, барьцаа хөрөнгийн гүйлгээг арилжаа, төлбөр тооцооны систем (цаашид “биржийн систем” гэх)-д цахим горимоор, цагийн хуваарийн дагуу гүйцэтгэнэ.

---

¹ Арилжаанд оролцогчийн дэнчин болон барьцаа хөрөнгийг төвлөрүүлэх данс.

3.4 Бирж нь клиринг, төлбөр тооцооны тайлан, банкаар хийгдсэн гүйлгээний журналыг 7 хоног бүр хөтөлж, сар, улирлаар нэгтгэн гаргана.

3.5 Төлбөр тооцоо хариуцсан хэлтэс нь гишүүн болон харилцагчийн мэдээллийн санг үүсгэж, шаардлагатай тохиолдолд нэмэлт мэдээллийг шаардаж болно.

3.6 Бирж нь гишүүн болон харилцагчдаас ирүүлсэн санал гомдол, хүсэлтийг хүлээн авах, түүнийг шийдвэрлэх, тайлбар өгөх үүрэгтэй.

Дөрөв. Эрсдэлийн удирдлага

4.1 Биржийн арилжаанд оролцогчид төлбөр тооцоог гүйцэтгэхтэй холбоотой аливаа эрсдэлээс хамгаалах, түүний хэрэгжилт, баталгааг хангах зорилгоор дараах эх үүсвэрийг клирингийн дансанд төвлөрүүлнэ. Үүнд:

4.1.1 Дэнчин;

4.1.2 Барьцаа.

4.2 Дэнчин, барьцааг энэхүү журмын Хавсралт 3-д заасан хуваарийн дагуу клирингийн дансанд байршуулна.

4.3 Арилжаанд оролцогч гишүүнчлэлийн (клирингийн эрхтэй) гэрээ байгуулж, энэ журамд заасан барьцаа хөрөнгийг клирингийн дансанд байршуулсан тохиолдолд уг гэрээний эрх, үүргээс татгалзах, бусдад шилжүүлэхтэй холбоотой гарах зардал, шимтгэлийг өөрөө хариуцна.

4.4 Дараах тохиолдолд клирингийн данснаас хөрөнгө албадан шилжүүлнэ. Үүнд:

4.4.1 Холбогдох журамд заасан хугацаанд гэрээний төлбөр төлөгдөөгүй тохиолдолд хэлцлийн нөгөө талын арилжааны шимтгэл, үнийн зөрүү²-ний алдагдлыг барагдуулах:

4.4.2 Биржийн арилжаа, төлбөр тооцооны шимтгэл, хураамжийг холбогдох журмын дагуу төлж, барагдуулаагүй.

Дэнчин

4.5 Арилжаанд оролцогч энэхүү журамд заасан дэнчинг клирингийн дансанд байршуулснаар арилжаанд орох эрх үүснэ.

4.6 Клирингийн дансанд байршуулсан дэнчинг арилжаа эхлэхээс 30 минутын өмнөх үеийн үлдэгдлээр тооцож биржийн системд оруулна.

4.7 Гүйцэтгэх захирал дэнчингийн хэмжээг тушаалаар баталгаажуулах бөгөөд өөрчлөгдсөн тохиолдолд энэ тухай мэдээллийг ажлын 5 өдрийн өмнө биржийн албан ёсны цахим хуудсаар мэдээлнэ.

4.8 Дэнчингийн хэмжээг тогтоохдоо түүний төрөл болон биржийн гэрээний тодорхойлолтод үндэслэн дараах аргачлалын аль тохирохыг ашиглана. Үүнд:

4.8.1. Тогтмол;

4.8.2. Var;

4.8.3. SPAN.

4.9 Дэнчин нь дараах төрөлтэй байна. Үүнд:

4.9.1 Баталгаат дэнчин;

4.9.2 Анхдагч дэнчин;

4.9.3 Тогтворт дэнчин;

4.9.4 Төлбөр тооцооны дэнчин;

4.9.5 Хүргэлтийн дэнчин.

4.10 Биржийн гишүүн арилжаанд оролцохтой холбоотой гишүүнчлэлийн гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлэх баталгаа болгож баталгаат дэнчинг байршуулна.

4.11 Арилжаанд оролцогчийн хэлцэл баталгаажуулах, хэлцлийн нөгөө талыг эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор нийт оролцогчид анхдагч дэнчин байршуулна.

---

² Цуцлагдсан хэлцлийн үнэ болон дараа өдрийн жигнэсэн дундаж үнийн зөрүүг ойлгоно.

4.12 Арилжаанд оролцогчийг түүний захиалгатай холбоотой аливаа эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор анхдагч дэнчингийн тодорхой хувийг тогтвортой дэнчинд тооцож, анхдагч дэнчин тогтвортой дэнчингийн хэмжээнд хүрсэн тохиолдолд арилжаанд оролцогчид биржийн системээр дамжуулан мэдэгдэнэ.

4.13 Мэдэгдэл хүлээн авсан арилжаанд оролцогч дараах үйлдлийг хийх боломжтой. Үүнд:

4.13.1 Дэнчингийн хэмжээг нэмэгдүүлж, биржийн гэрээний эрх, үүргийг хадгалах;

4.13.2 Биржийн гэрээний эрх үүргээс татгалзах, эсвэл бусдад шилжүүлэх.

4.14 Хүргэлттэй гэрээний хувьд бараа хүлээлцэх, төлбөр гүйцэтгэх үеийн эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор төлбөр тооцооны дэнчинг авах талаас, хүргэлтийн дэнчинг зарах талаас байршуулна. Спот гэрээний хувьд анхдагч дэнчинг төлбөр тооцоо болон хүргэлтийн дэнчинд тооцож болно.

Барьцаа

4.15 Клирингийн эрхтэй байнгын гишүүн нь харилцагчийн болон өөрийн хэлцлийн төлбөр тооцоог гүйцэтгэхтэй холбоотой аливаа эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор клирингийн дансанд барьцаа байршуулна.

4.16 Барьцаа хөрөнгийг клирингийн эрх бүхий гишүүн биржтэй байгуулсан гэрээний хугацаанд заавал байршуулах ба 150.0 сая төгрөгөөс багагүй дүнтэй байна. Барьцааны хэмжээг арилжаа эхлэхээс 30 минутын өмнөх үеийн үлдэгдлээр тооцно.

4.17 Клирингийн эрхтэй байнгын гишүүний барьцаа нь биржийн системд оруулсан өөрийн болон харилцагчийн анхдагч дэнчингийн хэмжээнээс багагүй байна. Хэрэв клирингийн эрхтэй байнгын гишүүний барьцаа хөрөнгө өөрийн болон харилцагчийн анхдагч дэнчингийн нийт дүнгээс бага байгаа тохиолдолд тухайн гишүүний оруулсан захиалгыг хүчингүйд тооцно.

4.18 Клирингийн эрхтэй байнгын гишүүний барьцаа хөрөнгө өөрийн болон харилцагчийн анхдагч дэнчингийн нийт дүнгээс бага байснаас шалтгаалан харилцагчийг хохироосон бол энэ журамд заасны дагуу хариуцлага тооцно.

Тав. Хэлцэл

5.1 Биржийн системд тодорхойлсон, биржийн гэрээг худалдах, худалдан авах нөхцөл таарч, тулгалт хийгдсэн захиалгуудыг хэлцэл гэж ойлгоно.

Хэлцэл өөрчлөх

5.2 Арилжаанд оролцогч хэлцлийн нөхцөлд дараах өөрчлөлт оруулахаар хүсэлт ирүүлж болно. Үүнд:

5.2.1 Хэлцлийн төлбөр гүйцэтгэх өдрийг өөрчлөх;

5.2.2 Хэлцлийн төлбөрийг хэсэгчлэн төлөх хуваарь гаргах;

5.2.3 Хэлцлийн үүргийг гуравдагч этгээдэд шилжүүлэх.

5.3 Хэрэв хэлцлийн үүргийг гуравдагч этгээдэд шилжүүлэх бол хүсэлт гаргасан этгээд тухайн хэлцэлд харгалзах арилжаа, төлбөр тооцооны шимтгэлийг нэмж төлнө.

5.4 Арилжаанд оролцогч биет хүргэлтгүй биржийн гэрээг шилжүүлэх, хүлээн авах тухай хүсэлтээ биржийн системээр дамжуулан цахим хэлбэрээр гаргах ба Гүйцэтгэх захирал зөвшөөрсөн тохиолдолд гэрээг шилжүүлнэ.

5.5 Бирж хэлцлийн нөхцөлд өөрчлөлт оруулахаас татгалзсан бол хүсэлт ирүүлснээс хойш нэг цагийн дотор энэ тухай арилжаанд оролцогчид мэдэгдэнэ.

5.6 Энэхүү журмын 5.2.1-5.2.3-т заасан хэлцлийн нөхцөл өөрчилсөнтэй холбоотой үүсэх эрсдэлийг арилжаанд оролцогч хариуцна.

Хэлцэл баталгаажуулах

5.7 Арилжаанд оролцогч гэрээг байгуулснаар хэлцэл баталгаажуулсанд тооцно. Гэрээний загварыг энэхүү журмын хавсралтаар батална. /Хавсралт 1, хавсралт 2/

5.8 Арилжаанд оролцогч хэлцлийн жагсаалтыг үндэслэн гэрээг дараа өдрийн арилжаа эхлэхээс өмнө байгуулж, биржид нэг хувийг ирүүлнэ. Бирж зөвшөөрсөн тохиолдолд гэрээг цахим хэлбэрээр ирүүлж болно.

5.9 Биржийн гэрээний стандартад заасан арилжааны сүүлийн өдөр гэрээг баталгаажуулж, хүргэлтийн болон төлбөр тооцооны дэнчинг байршуулсан байна. Хэрэв хүргэлтийн болон төлбөр тооцооны дэнчинг хугацаандаа байршуулаагүй бол гэрээний үүргээ биелүүлээгүйд тооцно.

Хэлцэл цуцлах

5.10 Дараах тохиолдолд хэлцлийг цуцалж болно. Үүнд:

5.10.1 Талууд харилцан зөвшилцсөн;

5.10.2 Шүүх, эрх бүхий байгууллагын шийдвэрээр хууль зөрчсөн хэлцэл хийсэн нь тогтоогдсон;

5.10.3 Арилжаанд оролцогчийн болгоомжгүй үйлдлээс шалтгаалан хэлцэл хийгдсэн нь тогтоогдсон;

5.10.4 Биржийн мэргэжилтний алдаанаас шалтгаалан хэлцэл хийгдсэн болох нь тогтоогдсон;

5.10.5 Хэлцлийн нэг тал хүсэлт гаргасан.

5.11 Хэрэв зарах талын бараа нь барааны тодорхойлолт заасан шаардлагад нийцээгүйгээс болж хэлцэл цуцлагдсан бол зарах тал, бусад үндэслэлээр энэ журмын 5.12.5-д заасны дагуу хэлцэл цуцлах бол хүсэлт гаргасан этгээд тухайн хэлцлийн 2 талын холбогдох шимтгэл, хураамжийг төлнө.

5.12 Хэрэв хэлцэл цуцлагдсан бол энэ тухай баримт үйлдэж хадгална. Арилжаанд оролцогчийн хэлцэл цуцлагдсан бол энэ нь арилжаа, төлбөр тооцооны шимтгэлийг төлөхгүй байх үндэслэл болохгүй.

Зургаа. Төлбөр тооцоо

6.1 Дараах төрлийн төлбөр тооцоог гүйцэтгэнэ. Үүнд:

6.1.1 Дэнчин, барьцаа хөрөнгийн гүйлгээ;

6.1.2 M2M;

6.1.3 Гэрээний төлбөр;

6.1.4 Бусад.

6.2 Төлбөр тооцоо гүйцэтгэх үнэ нь захиалга биелсэн хэлцлийн үнэ байна. Биет хүргэлттэй гэрээний төлбөр тооцоо гүйцэтгэх үнэ нь арилжаа хийгдэх сүүлийн өдрийн хаалтын үнэ байна.

6.3 Төлбөр тооцоо гүйцэтгэх үнэ нь арилжаанд оролцогчдын хувьд заавал дагаж мөрдөх, биржийн гэрээний төлбөр тооцоонд ашиглагдах үнэ байна.

Дэнчин, барьцаа хөрөнгийн гүйлгээ

6.4 Арилжаанд оролцогч дэнчин, барьцаа хөрөнгийг биржийн клирингийн дансанд байршуулна.

6.5 Арилжаанд оролцогч биржийн гэрээний үүргээ бүрэн биелүүлсэн, биржид өр төлбөргүй бол дэнчин, барьцаа хөрөнгийг буцаан авах эрх үүснэ. Бирж нь Хавсралт 6-д заасан маягтын дагуу гаргасан биржийн гишүүний хүсэлтийг үндэслэн дэнчин, барьцаа хөрөнгийг буцаан шилжүүлнэ.

M2M

6.6 Бирж нь фьючерс гэрээ эзэмшигчийн ашиг, алдагдлыг арилжааны дараа өдөрт 1 удаа тооцоолох бөгөөд өдрийн эцэст буюу 16:00 цагаас хойш арилжаанд оролцогчийн анхдагч дэнчинг ашиг, алдагдлын зөрүүгээр нэмэгдүүлэх эсвэл бууруулах гүйлгээг хийж гүйцэтгэнэ.

6.7 Хэрвээ энэхүү журмын 4.12-т заасны дагуу анхдагч дэнчинг нэмж байршуулаагүй тохиолдолд 6.6-д заасан гүйлгээ хийгдэхгүй.

Гэрээний төлбөр

6.8 Гэрээний төлбөрийг арилжаанд оролцогчийн гэрээний дүнгээр худалдан авагч талаас нэхэмжилнэ. /Хавсралт 4/

6.9 Гэрээний худалдан авагч тал энэ нэхэмжлэхэд заасан гэрээний дүнг бараа хүлээлцэхээс өмнө төлбөр тооцооны дансанд байршуулсан байна.

6.10 Бирж зарах талын ирүүлсэн хүлээлцэх акт (Хавсралт 7)-д тусгасан дүн (цаашид “Төлбөр тооцооны дүн” гэх)-г худалдан авагч талын гэрээний төлбөр, биржийн төлбөр тооцооны дансанд орсон өдөр гэрээнд заасан дансанд шилжүүлнэ.

6.11 Хүлээлцэх актад заасан тоо, хэмжээ нь гэрээнд зааснаас биржийн гэрээний стандартад зөвшөөрсөн хэмжээгээр өөрчлөгдөж болно. Хэрэв төлбөр тооцооны дүн гэрээний дүнгээс их бол уг зөрүүг авах талын төлбөр тооцооны дэнчингээс суутгаж, энэ журамд заасны дагуу зарах талын дансанд шилжүүлнэ. Эсрэг тохиолдолд зөрүү дүнг авах талын данс руу буцааж шилжүүлнэ.

6.12 Форвард гэрээний хувьд гэрээний тохиролцсон нөхцлийн дагуу бараа, түүхий эдийн төлбөрийг төлж болно.

6.13 Клирингийн эрх бүхий байнгын гишүүн нь гэрээтэй холбоотой төлбөр тооцоог хийж гүйцэтгэхдээ гэрээнд заасан дүнгээр шилжүүлэг хийсэн баримтыг хавсарган гэрээний хамт биржид хүргүүлнэ.

Долоо. Төлбөр тооцоонд хориглох зүйлс, бусад

7.1 Спот гэрээний дэнчинг төлбөр тооцоонд ашиглахгүй.

7.2 Албан ёсны тэмдэглэлт болон нийтээр амрах өдрүүд төлбөр тооцоо гүйцэтгэх өдөрт хамаарахгүй.

7.3 Төлбөр тооцоог аливаа баримт бичгийн хуулбар хувийг үндэслэн хийхийг хориглоно.

7.4 Биржийн дэнчингийн болон төлбөр тооцооны дансанд андуурсан гүйлгээ хийгдсэн бол тухайн этгээдийн албан бичгээр биржид ирүүлсэн хүсэлтийг үндэслэн шилжүүлнэ.

Найм. Хариуцлага

8.1 Төлбөр тооцоо гүйцэтгэх үед аливаа зөрчил илэрвэл зөрчил гаргасан этгээдэд Гүйцэтгэх захирлын тушаалаар сануулах, арилжааны дансыг битүүмжлэх, баталгаат болон анхдагч дэнчингээс суутгах хүртэл арга хэмжээ авч болно.

8.2 Клирингийн эрх бүхий байнгын гишүүн өөрийн харилцагч, гишүүдийнхээ гэрээний төлбөр тооцоотой холбогдох аливаа асуудлыг бүрэн хариуцна.

8.3 Арилжаанд оролцогч энэ журам болон гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй бол Хяналтын журам болон гэрээнд заасны дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

8.4 Биржийн гишүүн оролцогч нь өөрийн болон харилцагч, гишүүдийнхээ нэрийн өмнөөс биржээр арилжсан гэрээний биелэлтийг бүрэн хариуцна.

8.5 Арилжаанд оролцогч энэ журам болон төлбөр тооцоотой холбоотой аливаа эрх зүйн баримт бичгийг мэдээгүй, эсхүл ойлгоогүй нь хариуцлагаас чөлөөлөх үндэслэл болохгүй.

8.6 Арилжааны банкны үйл ажиллагааны буруугаас болж аливаа зөрчил илэрсэн бол бирж хариуцлага хүлээхгүй.